

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ANDIJON DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI
ANATOMIYA VA KLINIK ANATOMIYA KAFEDRASI**

**KLINIK ANATOMIYA
FANINING ISHCHI O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 900 000 – Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
Ta'lim sohasi: 910 000 –Sog'liqni saqlash
Ta'lim yo'nalishlari: 60910100 –Stomatologiya

ANDIJON-2025

Fan/modul kodi “KLAN1404”	O’quv yili 2025-2026	Semestr 4	Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy	Ta’lim tili O’zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 1/3	
1	Fanning nomi	Auditoriya mashg’ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Klinik anatomiya	60	60	120
2	<p>I.Fanning mazmuni.</p> <p>Fanni o’qitishdan maqsad - talabalarda odam organizmi sohalarining qavatli tuzilishini, a’zo va tuzilmalarining joylashuvini (topografiyasini) klinika ehtiyojlariga, ayniqsa jarrohlik klinikasi talablariga muvofiq ravishda bayon qilish, ularning individual, jinsga va yoshga nisbatan o’zgarishi haqida bilim, ko’nikma va malakani shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifalari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odam tanasi sohalari, undagi a’zo va tuzilmalarning joylashuv xususiyatlari to’g’risida zamonaviy nazariy bilimlarni egallash; - a’zolar topografiyasining yoshga, jinsga oid hamda individual o’zgarishlarini to’g’ri talqin qila bilish; - a’zo va sohalarning tuzilishi hamda topografiyasini normal va patologik holatlarni e’tiborga olgan holda o’rganish; - eng muhim topografik-anatomik tadqiqot usullarining asoslarini o’zlashtirish. <p style="text-align: center;">II.Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg’ulotlari)</p> <p style="text-align: center;">II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p style="text-align: center;">IV-semestr</p> <p>1 1-mavzu. Kirish. Klinik anatomiya fanining maqsad va vazifalari. Bosh miya qismining klinik anatomiyasi va operativ jarrohligi. Bosh jarohatlariga birlamchi jarrohlik ishlovi berishning asosiy tamoyillari va kalla suyagi trepanatsiyasi haqida tushuncha. Kalla gumbazining klinik anatomiyasi: peshona-tepa-ensa, chakka va so’rg’ichsimon sohalarning qavatlari, qon bilan ta’minlanishi va innervatsiyasi. SHipo uchburchagi va uning klinik ahamiyati. Bosh sohasi to’qimalarini kesishning klinik-anatomik asoslari.</p> <p>2-mavzu. Bosh yuz qismining klinik anatomiyasi. Boshning yuz qismidagi jarrohlik aralashuvlar haqida tushuncha. Yuzning yon sohasi klinik anatomiyasi: quloq oldi chaynov sohasi, jag’ orti chuqurchasi, quloq oldi so’lak bezi, yuz nervi va chakka-pastki jag’ bo’g’imining</p>			

- topografiyasi. Ko'z osti va yonoq sohasining chegaralari, fassiya va kletchatka (yog') bo'shliqlari, qon bilan ta'minlanishi va innervatsiyasi.
- 3 **3-mavzu.** Yuzning oldingi sohasi klinik anatomiyasi: burun va lunj sohasi. Lunj sohasi flegmonalari. Yuqorigi jag' bo'shlig'ini punksiya qilish, Gaymor va peshona bo'shliqlarini ochish texnikasini klinik-anatomik asoslari.
 - 4 **4-mavzu.** Yuzning oldingi sohasi klinik anatomiyasi: og'iz sohasi, lablar, og'iz dahlizi va og'iz bo'shlig'ining klinik anatomiyasi. Qattiq va yumshoq tanglay. Og'iz tubi, tomoq. Pirogov-Valdeyer limfa halqasi. Og'iz bo'shlig'i gigienasi haqida tushuncha berish. Yuz kontrforslari va prikuslar haqida tushuncha. Stomatologik aralashuvlarda og'riqsizlantirishlarni bajarish texnikasining klinik-anatomik asoslari: kontakt, mandibulyar, torusal, tuberal, infraorbital, insizival, palatinal va boshqa.
 - 5 **5-mavzu. Bo'yin sohasining klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi.** Bo'yin sohasi jarrohlik aralashuvlari haqida tushuncha. Uyqu va til (Pirogov) uchburchaklarining klinik ahamiyati. Yuza qon tomir va nervlari. Bo'yin a'zolarining klinik anatomiyasi: jag' osti so'lak bezi, hiqildoq, kekirdak, halqum va qizilo'ngach. Pastki qalqonsimon arteriya va pastki hiqildoq nervining yo'li. Traxeotomiya, traxeostomiya, tireoidektomiya va Vishnevskiy bo'yicha vagosimpatik blokada qilishni klinik-anatomik asoslari.
 - 6 **6-mavzu. Ko'krak sohasining klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi.** Oldingi va orqa ko'ks oralig'i a'zolarining klinik anatomiyasi. Orqa mediastinitlarda bajariladigan jarrohlik aralashuvlarini klinik-anatomik asoslari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

IV- semestr

- 1 **1-mavzu.** Jarrohlik uskunalari. Mahalliy og'riqsizlantirish usullari. Jarohatga birlamchi jarrohlik ishlovi berishni klinik-anatomik asoslari.
- 2 **2-mavzu. Bosh sohasi klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi.** Kalla gumbazining klinik anatomiyasi. SHipo uchburchagi va uning klinik ahamiyati. Bosh sohasi to'qimalarini kesishning klinik-anatomik asoslari. Trepanatsiya turlari.
- 3 **3-mavzu.** Kalla asosining klinik anatomiyasi. Miya qon tomirlari jarohatlarida qon to'xtatish usullarini klinik-anatomik asoslari.

- 4 **4-mavzu.** Yuzning yon sohasi klinik anatomiyasi. Yiringli parotitlarni va yuzning yuza flegmonalarini ochish hamda drenajlashni klinik-anatomik asoslari.
- 5 **5-mavzu.** Yuz yon sohasi chuqur qavatlarining klinik anatomiyasi. Yuz yon sohasi chuqur qavatlari yiringli yallig'lanish jarayonlarida ochishni hamda chakka osti, qanot-tanglay va halqum atrofi flegmonalarini, infeksiyaning tarqalish yo'llarini klinik-anatomik asoslari.
- 6 **6-mavzu.** Yuzning oldingi sohasi klinik anatomiyasi. Ko'z sohasi flegmonalarini ochish va drenajlashni klinik-anatomik asoslari.
- 7 **7-mavzu.** Yuzning oldingi sohasi klinik anatomiyasi: burun va lunj sohasi Lunj sohasi flegmonalari. Yuqorigi jag' bo'shlig'ini punksiya qilish, Gaymor va peshona bo'shliqlarini ochish texnikasini klinik-anatomik asoslari.
- 8 **8-mavzu.** Yuzning oldingi sohasi klinik anatomiyasi: og'iz sohasi, lablar, og'iz dahlizi va og'iz bo'shlig'ining topografiyasi. Qattiq va yumshoq tanglay. Og'iz tubi, tomoq. Pirogov-Valdeyer limfa halqasi. Og'iz bo'shlig'i gigienasi haqida tushuncha berish.
- 9 **9-mavzu.** Yuqorigi va pastki jag'larning tuzilishi, yoshga doir xususiyatlari. Yuz kontrforslari va prikuslar haqida tushuncha.
- 10 **10-mavzu.** Stomatologik aralashuvlarda og'riqsizlantirishlarni bajarish texnikasining klinik-anatomik asoslari: kontakt, mandibulyar, torusal, tuberal, infraorbital, insizival, palatinal va boshqa.
- 11 **11-mavzu. Bo'yin sohasining klinik anatomiyasi.**
- 12 **12-mavzu.** Bo'yin a'zolarining klinik anatomiyasi.
- 13 **13-mavzu. Bo'yin a'zolarining operativ jarrohligi.**
- 14 **14-mavzu. Ko'krak sohasining klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi.** Oldingi ko'ks oralig'i a'zolarining klinik anatomiyasi. Orqa mediastinitlarda bajariladigan jarrohlik aralashuvlarini klinik-anatomik asoslari.
- 15 **15-mavzu.** Orqa ko'ks oralig'i a'zolarining klinik anatomiyasi. Orqa mediastinitlarda bajariladigan jarrohlik aralashuvlarini klinik-anatomik asoslari.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi. Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

-amaliy mashg'ulotlarni maqsadini aniq belgilab olish;

-o'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati negizida talabalar bilimlarini

chuqurlashtirish va qiziqish uyg'otish.

- talabada mustaqil tarzda o'z imkoniyatidan kelib chiqib natijaga erishish imkoniyatini ta'minlash tamoyili;
- talabani nazariy-uslubiy jihatdan tayyorlash tamoyili va h.k.

Modul davomida egallanadigan amaliy ko'nikmalar ro'yhati:

- odam organizmining sohalarga bo'linishi;
- a'zo va to'qimalar topografiyasini yoshga nisbatan xususiyatlari;
- a'zo va to'qimalardagi asosiy jarrohlik aralashuvlari;
- a'zolari bir-biriga nisbatan joylashishi; - tashqi belgilar (chiziqlar, nuqtalar);
- a'zolari suyaklarga nisbatan joylashishi *haqida tasavvurga ega bo'lishi*;
- lotincha-o'zbekcha-ruscha anatomik va jarrohlik atamalarini;
- tashqi va ichki mo'ljallar, soha chegaralarini;
- sohaning qavatma-qavat tuzilishini;
- yirik qon tomirlari va nerv poyalarining aks-tasvirlarini;
- ichki a'zolar golotopiyasi, sintopiyasi va skeletotopiyasini;
- ichki a'zolarining tipologik xususiyatlari hamda ularning tuzilish variantlarini;
- ichki a'zolarining qon bilan ta'minlanishi va innervatsiyasini, kollateral qon aylanish yo'llarini, muayyan soha yoki a'zodan limfa oqishini;
- kletchatka bo'shliqlarining joylashuvi va ular bo'ylab yiringli jarayon va gematomalarning tarqalishini;
- zamonaviy jarrohlik asbob va uskunalari, tikuv va boshqa jarrohlik matolarini;
- operativ aralashuvlarga ko'rsatmalar, moneliklar va operatsiyadan keyingi asoratlarni;
- operativ aralashuvlarning zamonaviy mikrojarrohlik va kam invaziv uslublari (endoskopik operatsiyalar, endovideo jarrohlik) ni hamda yangi texnologiyalar (lazer, ultratovush, krio- va elektr jarrohlik uslublari) yordamida bajariladigan operatsiyalarni;
- albomga mavzularga oid a'zo, qon tomir va nervlarning topografo-anatomik munosabatlarini chizishni, operatsiya jarayoni bosqichlarini ketma-ketligi tasvirini va sxemalarini chizishni *bilishi va ulardan foydalana olishi*;
- odam tanasidagi tashqi mo'ljallarni topish va paypaslash;
- arteriya va nerv poyalarining aks-tasvir chiziqlarini o'tkazish;
- ichki a'zolar va anatomik tuzilmalarning tana yuzasidagi tasvirlarini aniqlash;
- regionar limfa tugunlarining o'rnini aniqlash;
- to'qimalarni ajratish va birlashtirish; -chok qo'yish va tugun bog'lash;

- choklarni echish; - venepunksiya *malakalariga (shu jumladan amaliy ko'nikmalariga) ega bo'lishi kerak.*

Izoh: Talabalar fanni o'qitish davomida egallanadigan amaliy ko'nikmalarni bajarishda quyidagi internet saytdan foydalanishlarini tavsiya etamiz: lecturio GmbH. (xalqaro Germaniya websayti).

Talabalarga fanni o'qitish davomida egallanadigan amaliy ko'nikmalarni bajarishda Osiyo taraqqiyot banki tomonidan berilgan mulyajlardan foydalanishlarini tavsiya etamiz.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

IV-semestr

- 1** 1.A'zo va to'qimalar ko'chirib o'tkazishning umumiy tamoyillari. Transplantologiya va protezlash haqida tushuncha.
- 2** Kalla nuqsonlari plastikasi – kranioplastika, Sub va epidural gematomalarni va miya qorinchalarining punksiya qilish texnikasi.
- 3** Kalla suyagi asosi sinishlari, belgilari va operativ davolash usullari.
- 4** Yuz nervida tiklash operatsiyalari va yuzdagi plastik operatsiyalar haqida tushuncha. Yuz nervi falajida muskul plastikasi.
- 5** Pastki jag' suyagi shoxini A.E. Rauer bo'yicha qiyshiq osteotomiyasi.
- 6** Ko'z soxasining rivojlanish nuqsonlari va ularni operatsiyalari.
- 7** Rinoplastika haqida tushuncha. F.M. Xitrov bo'yicha rinoplastika.
- 8** Peshona va yuqori jag' bo'shliqlarini ochish texnikasi. Endoskopik fronto- va gaymorotomiya usullari.
- 9** Yuqori lab va tanglayni tug'ma yoriqlarini operatsiyalari.
- 10** Parodontitlarni jarroxlik yo'li bilan davolash usullari.
- 11** Prikuslarni to'g'rilash usullari.
- 12** Bo'yinning tug'ma oqmalari va kistalarida operatsiyalar.
- 13** Bo'yin qiyshiqligida bajariladigan operatsiyalar.
- 14** Traxeya, bronx va o'pkalarning rivojlanish nuqsonlari va ularning operatsiyalari.
- 15** Yurakning rivojlanish nuqsonlari va ularning operatsiyalari.

Mustaqil o'zlashtiradigan mavzular bo'yicha talabalar quyidagilardan foydalanadi:

- referatlar tayyorlaydi va himoya qiladi;
- prezentatsiyalar tayyorlaydi;
- organayzerlar tuzadi;

-dokladlar tayyorlaydi;

-muammoga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar echadi;

Klinik anatomiya fani bo'yicha tavsiya etilayotgan mustaqil ishlar auditoriya va auditoriyadan tashqarida o'tkaziladi. Talaba mustaqil ishni tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalanadi:

-auditoriya mashg'ulotlaridan tashqari trenajyor, virtual klinik anatomiyada taqdim etilgan amaliy ko'nikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jihatdan bajarish va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish daftarlarida aks ettirish;

- ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;

- berilgan mavzu bo'yicha axborot (referat) tayyorlash;

- modulning bo'limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha ishlash va ma'ruzalar qilish;

- vaziyatli va klinik muammolarga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar echish;

-CASE (klinik vaziyatli masalalar asosida case-study) echish.

- modellar yasash, krossvordlar tuzish, organayzerlar tuzish va h.k.

3 V. Ta'lim natijalari/kasbiy kompetensiyalar

Talaba bilishi kerak:

-odam organizmining odam tanasidagi tashqi mo'ljallarni topish va paypaslash;

-arteriya va nerv poyalarining aks-tasvir chiziqlarini o'tkazish;

- ichki a'zolar va anatomik tuzilmalarning tana yuzasidagi tasvirlarini aniqlash;

-regionar limfa tugunlarining o'rnini aniqlash;

-to'qimalarni ajratish va birlashtirish;

-chok qo'yish va tugun bog'lash;

-choklarni echish ko'nikmalariga ega bo'lisp;

- tibbiyotning zamonaviy yutuqlariga asoslangan holda butun organizm, tizim va a'zolar haqidagi bilimlarni o'zlashtirishi va ularni boshqa fundamental va klinik modullarni o'rganishda, shuningdek kelgusida olingan bilimlarini shifokorlik kasbiy faoliyatida qo'llay olishi lozim;

-insonparvarlik va rahmdillikning an'anaviy tamoyillariga tayangan holda o'rganilayotgan ob'ekt – odam tanasi, a'zolariga nisbatan izzat-hurmat, hamda ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni;

-tibbiy oliy ta'lim muassasasi seksion zallarida (mavjud bo'lsa) yuqori odob-ahloq hulq me'yorlariga ega bo'lish kompetensiyalarini egallashi kerak.

Kursni o'rganish davomida talabalarda quyidagi ko'nikmalar shakllantirilsin:

1. Kasalliklarni diagnostika qilish va davolash rejasini ishlab chiqish uchun tegishli ma'lumotlar bo'yicha talqin qilish, tahlil qilish, baholash va ustuvorlikni

belgilash, shuningdek, ushbu bilimlarni differensial diagnostika vazifalarini hal etish uchun qo'llash;

2. Jarrohlik yondashuvi, samarali jarrohlik aralashuvi usuli va algoritmini tanlash uchun yosh va jinsiy farqlarni hisobga olgan holda topografik (mintaqaviy) anatomiya, shuningdek, jarrohlikning bazaviy fanlari va asoslari bo'yicha bilimlarni integratsiyalash;

3. Muayyan bemorni davolashda individual yondashuvni ta'minlash uchun bilim va ko'nikmalarni integratsiyalash ko'nikmalarini namoyish etish; tashxisning oqilonaligi va isbotlovchi tibbiyot prinsiplarini tahlil qilish asosida professional qarorlar qabul qilish;

4. Uzluksiz kasbiy o'qishga hamda o'z bilimlari va kasbiy ko'nikmalarini takomillashtirishga qobiliyatni va ehtiyojni namoyish etish;

5. Simulyatsiya muhitida asosiy operatsion ko'nikmalarni o'zlashtirish. Eng keng tarqalgan jarrohlik patologiyalari bo'yicha asosiy operatsiyalarni bajarish metodikasini, eng keng tarqalgan patologiyalar bo'yicha endoskopik va laparoskopik aralashuvlarni bajarish metodikasini o'zlashtirish;

6. Ixtisoslashtirilgan jarrohlik ko'riklari va tekshiruvlarida asosiy ko'nikmalarni qo'llash.

Al-Farobiy nomidagi Qozog'iston milliy Universiteti Meditsina fakulteti Klinik anatomiya va operativ jarroxlik fanidan ishchi o'quv dasturidan olindi -2024y.

Umumiy kompetensiyalar:

UK₁. Abstrakt fikr yuritish, hodisalarni tahlil va sintez qilish qobiliyatiga ega bo'lish;

UK₂. Dunyoqarashni shakllantirish uchun falsafiy bilimlarning asoslaridan foydalanish qobiliyati;

UUK₃. Nostandart vaziyatlarda harakat qilish qobiliyati, qabul qilingan qarorlar uchun ijtimoiy va ahloqiy javobgarlikni olishga tayyorlik;

UK₄. O'z-o'zini rivojlantirishga, anglashga, o'qishga, ijodiy salohiyatdan foydalanishga tayyorlik;

Umumiy kasbiy kompetensiyalar:

UKK₁. Kasbiy faoliyatning standart vazifalarini axborot, bibliografik manbalar, biotibbiyot terminologiyasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va axborot xavfsizligining asosiy talablarini hisobga olgan holda hal qilishga tayyorlik;

UKK₂. Professional faoliyatdagi muammolarni hal qilish uchun og'zaki va yozma ravishda rus va xorijiy tillarda muloqot qilishga tayyorlik ko'rish.

UKK₃. Kasbiy va ijtimoiy faoliyatning har xil turlarida gumanitar, tabiiy, tibbiy-

	<p>biologik va klinik modullarning uslublarini amaliyotda qo'llash; UKK₄.So'rab-surishtirishni, fizikal ko'rikni, klinik tekshirishni, zamonaviy laborator-instrumental tekshirishlar, biopsiya, operatsiya va seksiya materiallarini morfologik tahlil qilishni olib borish va interpretatsiya qilish. UUK₅.Kasbiy faoliyatni takomillashtirish maqsadida nazariy va amaliy mahoratni qo'llagan holda qarorlarni izlashga asoslangan daliliy tibbiyotning ko'p masalalarini o'z ichiga olgan tamoyillarga tayanib tibbiy ma'lumotlarni tizimli tahlil qilishni shakllanishiga qobiliyat va tayyorgarlik;</p>																
4	<p>VI.Ta`lim texnologiyalari va metodlari.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma`ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tezkor savol-javoblar; • guruxlarda ishlash; • jamoa bo`lib ishlash; • taqdimotlar tayyorlash; • videoroliklar, prezentatsiyalar, mulyajlar, ho'l preparatlar, 3D formatdagi interaktiv anatomik Pirogov stoli. 																
5	<p>VII. Talabalar kreditlarni to'plash tartibi.</p> <p style="text-align: center;">Klinik anatomiya fani bo'yicha talabalar bilimni nazorat qilish turlari va baholash mezonlari</p> <p>Klinik anatomiya fani bo'yicha nazorat turlari va baholash mezonlari haqidagi ma'lumot fan bo'yicha birinchi mashg'ulotda talabalarga e'lon qilinadi. Talabalarning fan bo'yicha o'zlashtirish darajasining Davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat turlari o'tkaziladi:</p> <p>- joriy nazorat (JN); 4-semestr –4 kredit</p> <p>- oraliq nazorat (ON)</p> <p>-yakuniy nazorat (YaN)</p> <p>Fanga ajratilgan 4 kreditni talaba JN davomida yig'adi. Fan bo'yicha talabaning semestr (o'quv yili) davomidagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 100 ballik tizimda baholanadi va baholash turlari bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 10%;">№</th> <th style="width: 40%;">Baholash turi</th> <th style="width: 20%;">Maksimal ball</th> <th style="width: 30%;">Kredit soni</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1</td> <td>Auditoriyadagi o'quv mashg'ulotlarni baholash (JN)</td> <td style="text-align: center;">100</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">2</td> <td>Oraliq nazorat (ON)</td> <td style="text-align: center;">100</td> <td style="text-align: center;">0</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">3</td> <td>Yakuniy nazorat (YaN)</td> <td style="text-align: center;">100</td> <td style="text-align: center;">0</td> </tr> </tbody> </table>	№	Baholash turi	Maksimal ball	Kredit soni	1	Auditoriyadagi o'quv mashg'ulotlarni baholash (JN)	100	4	2	Oraliq nazorat (ON)	100	0	3	Yakuniy nazorat (YaN)	100	0
№	Baholash turi	Maksimal ball	Kredit soni														
1	Auditoriyadagi o'quv mashg'ulotlarni baholash (JN)	100	4														
2	Oraliq nazorat (ON)	100	0														
3	Yakuniy nazorat (YaN)	100	0														

	JAMI:	100	4
--	--------------	-----	---

JORIY NAZORAT (JN)

Joriy nazoratda talabanning modul mavzulari bo'yicha bilim, amaliy ko'nikma va kompetensiyalarni egallash darajasini aniqlash va baholab borish ko'zda tutiladi. Klinik anatomiya fani bo'yicha JN og'zaki, o'rgatuvchi-nazorat testlari, tarqatma materiallari bilan ishlash, vaziyatli masalalar, mulyaj va fantomlarda ishlash ma'lumotlarini o'rganish, amaliy ko'nikmalarni qadamma-qadam bajarish, uyga berilgan vazifalarni tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o'tkazilishi mumkin.

Baholashda talabanning bilim darajasi, amaliy mashg'ulot materiallarini o'zlashtirishi, nazariy material muhokamasida va ta'limning interaktiv usullarida ishtirokining faollik darajasi, shuningdek, amaliy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish darajasi, kompetensiyalarni egallash (ya'ni nazariy, analitik va amaliy yondoshuvlar) hisobga olinadi. Talabalar fan bo'yicha 100 ballik tizimda baholanadi.

Joriy nazorat uchun 4 kredit ajratiladi. JN kafedrada og'zaki so'rov shakllarida o'tkaziladi. Har bir mashg'ulotda barcha talabalar baholanishi shart. Maksimal ball 100, o'tish bali 55 ball. O'qituvchi tomonidan shu kunni o'zida talabanning bahosi ta'lim platformasiga qo'yiladi. Talaba belgilangan kreditlarni to'plagandan keyin semestr yakunida o'tish (saralash) balidan o'tsagina keyingi semestrga o'tadi. Joriy nazoratda saralash (o'tish) ballidan kam ball to'plagan va uzrli sabablarga ko'ra nazoratlarda qatnasha olmagan talabaga qayta topshirish uchun, navbatdagi shu nazorat turigacha va so'nggi joriy nazorat uchun bo'lgan muddatgacha beriladi.

Joriy, oraliq va yakuniy nazoratlarni baholashda hamda mos ravishda modulni o'zlashtirish reyting ko'rsatkichini aniqlashda ta'lim oluvchining nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va kompetensiyalari quyidagi mezonlar asosida aniqlanadi:

- a) "5" (a'lo), A, reyting bo'yicha 86 — 100 ball olish uchun ta'lim oluvchi:*
- modul dasturining barcha bo'limlari bo'yicha tizimli, to'la va chuqur bilimga ega bo'lishi, zarur dalillar bilan asoslay olishi;
 - terminologiyadan (shu jumladan, ilmiy, xorijiy tilda ham) aniq, o'z o'rnida foydalanishi, savollarga javobni mantiqan to'g'ri, stilistik savodli ravishda ifodalashi;
 - muammoli savollarni aniqlashi, o'z qarashlarini ilmiy-amaliy tilda asoslab bera olishi;

-modulning tayanch tushunchalarini bilishi va uni qisqa vaqt ichida ilmiy va amaliy masalalarni yechishda samarali qo‘llay olishi;

-nostandart vaziyatlarda muammolarni mustaqil va ijodiy hal qila olish qobiliyatini ko‘rsata olishi;

-amaliy ko‘nikmalarni mustaqil ravishda to‘liq bajara olishi (sifati va belgilangan soni jihatdan) va kompetensiyalarni to‘liq egallashi;

-amaliy masalalarni qisqa, asoslangan va ratsional ravishda hal etishi;

-modul dasturida tavsiya etilgan asosiy va qo‘shimcha adabiyotlarni to‘liq va chuqur o‘zlashtirishi;

-o‘rganilayotgan modul bo‘yicha nazariyalar, konsepsiyalar va yo‘nalishlar mohiyatini anglash, ularga tanqidiy baho berish va boshqa modullar ilmiy yutuqlarini qo‘llay olishi;

-seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida butun semestr mobaynida ijodiy va mustaqil qatnashishi, guruhli muhokamalarda faol bo‘lishi, vazifalarni bajarishda yuqori madaniyat darajasiga ega bo‘lishi lozim;

b) “4” (juda yaxshi), V, reyting bo‘yicha 81-85 ball olish uchun ta’lim oluvchi:

-modul dasturining barcha bo‘limlari bo‘yicha tizimli, to‘la va chuqur bilimga ega bo‘lishi, zarur dalillar bilan asoslay olishi;

-terminologiyadan (shu jumladan, ilmiy, xorijiy tilda ham) aniq, o‘z o‘rnida foydalanishi, savollarga javobni mantiqan to‘g‘ri, stilistik savodli ravishda ifodalashi;

-o‘z fikrini isbotlashda yoki boshqa nazariy materialni bayon qilishda yuzaga kelgan noaniqliklarni mustaqil bartaraf eta olishi;

-modulning tayanch tushunchalarini bilishi, qisqa vaqt ichida ilmiy va kasbiy vazifalarni qo‘yish hamda hal qilishda undan unumli foydalanishi;

-standart vaziyatlarda muammolarni o‘quv dasturi doirasida mustaqil hal qila olishi;

-amaliy ko‘nikmalarni mustaqil ravishda to‘liq bajara olishi (sifati va belgilangan soni jihatdan) va kompetensiyalarni to‘liq egallashi;

-amaliy mashg‘ulotlarda normativ-huquqiy hujjatlarni yaxshi bilishini namoyish qilishi, ushbu bilimlarni yangi vaziyatlarda to‘g‘ri (lekin doim ham ratsional emas) qo‘llay olishi, bajarilgan ish natijalarini yetarli darajada rasmiylashtira olmaganligi;

-modul dasturida tavsiya qilingan asosiy adabiyotlarni o‘zlashtirishi;

-o‘rganilayotgan modul bo‘yicha nazariyalar, konsepsiyalar va yo‘nalishlar mohiyatini anglay olishi va ularga tanqidiy baho berishi;

-seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida butun semestr mobaynida ijodiy va mustaqil qatnashishi, guruhli muhokamalarda faol bo‘lishi,

vazifalarni bajarishda juda yaxshi madaniyat darajasiga ega bo'lishi lozim;

v) "4" (yaxshi), S, reyting bo'yicha 71 — 80 ball olish uchun ta'lim oluvchi:

-modul dasturining barcha bo'limlari bo'yicha tizimli, to'la va chuqur bilimga ega bo'lishi, zarur dalillar bilan asoslay olishi, ammo bir oz kamchiliklar bilan;

-terminologiyadan (shu jumladan, ilmiy, xorijiy tilda ham) aniq, o'z o'rnida foydalanishi, savollarga javobni mantiqan to'g'ri, stilistik savodli ravishda ifodalashi;

-o'z fikrini isbotlashda yoki boshqa nazariy materialni bayon qilishda yuzaga kelgan noaniqliklarni mustaqil bartaraf eta olishi;

-modulning tayanch tushunchalarini bilishxi, qisqa vaqt ichida ilmiy va kasbiy vazifalarni qo'yish hamda hal qilishda undan unumli foydalanishi;

-standart vaziyatlarda muammolarni o'quv dasturi doirasida mustaqil hal qila olishi;

-amaliy ko'nikmalarni mustaqil ravishda bajara olishi (sifati va belgilangan soni jihatdan) va kompetensiyalarni egallashi, ammo bir oz kamchiliklar bilan;

-amaliy mashg'ulotlarda normativ-huquqiy hujjatlarni yaxshi bilishini namoyish qilishi, ushbu bilimlarni yangi vaziyatlarda to'g'ri (lekin doim ham ratsional emas) qo'llay olishi, bajarilgan ish natijalarini yetarli darajada rasmiylashtira olmaganligi;

-modul dasturida tavsiya qilingan asosiy adabiyotlarni o'zlashtirishi;

-o'rganilayotgan modul bo'yicha nazariyalar, konsepsiyalar va yo'nalishlar mohiyatini anglay olishi va ularga tanqidiy baho berishi;

-seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarida butun semestr mobaynida ijodiy va mustaqil qatnashishi, guruhli muhokamalarda faol bo'lishi, vazifalarni bajarishda yaxshi darajaga ega bo'lishi lozim;

g) "3" (qoniqarli), D, reyting bo'yicha 60 — 70 ball olish uchun ta'lim oluvchi:

-davlat ta'lim standartlari (talablari) doirasida yetarli bilim hajmiga ega bo'lishi;

-terminologiyani ishlatishi, savollarga javoblarni to'g'ri bayon qilishi, lekin bunda ayrim xatolarga yo'l qo'yishi;

-javob berishga yoki ayrim maxsus ko'nikmalarni namoyish qilishda qiynalganda, modul bo'yicha asosiy tushunchaga ega ekanligini namoyish etishi;

-amaliy ko'nikmalarni (sifati va belgilangan soni jihatdan) mustaqil ammo hatoliklar bilan to'liq bajara olishi;

-kompetensiyalarni mustaqil, ammo hatoliklar bilan egallashi;

-modulining umumiy tushunchalari bo'yicha qisman bilimga ega bo'lishi va uni standart (namunaviy) vaziyatlarni hal etishda qo'llay olishi;

- pedagog xodim yordami bilan standart vaziyatlarni hal eta olishi;
- o‘qilayotgan modul bo‘yicha asosiy nazariyalar, konsepsiyalar va yo‘nalishlar mohiyatini anglashi, ularga baho bera olishi;
- seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida pedagog xodim rahbarligida qatnashishi, vazifalarni bajarishda yetarli madaniyat darajasiga ega bo‘lishi lozim;

d) “3” (o‘rta), Ye, reyting bo‘yicha 55 — 59 ball olish uchun ta’lim oluvchi:

- davlat ta’lim standartlari (talablari) doirasida qoniqarli bilim hajmiga ega bo‘lishi;
- terminologiyani ishlatishi, savollarga javoblarni to‘g‘ri bayon qilishi, lekin bunda ayrim qo‘pol xatolarga yo‘l qo‘yishi;
- javob berishga yoki ayrim maxsus ko‘nikmalarni namoyish qilishda qiynalganda va hatolarga yo‘l qo‘yganda, modul bo‘yicha asosiy tushunchaga ega ekanligini namoyish etishi;
- amaliy ko‘nikmalarni (sifati va belgilangan soni jihatdan) mustaqil emas va hatoliklar bilan to‘liq bajara olishi;
- kompetensiyalarni mustaqil emas va hatoliklar bilan egallashi;
- modulining umumiy tushunchalari bo‘yicha qisman bilimga ega bo‘lishi va uni standart (namunaviy) vaziyatlarni hal etishda qo‘llay olishi;
- pedagog xodim yordami bilan standart vaziyatlarni hal eta olishi;
- o‘qilayotgan modul bo‘yicha asosiy nazariyalar, konsepsiyalar va yo‘nalishlar mohiyatini anglashi, ularga baho bera olishi;
- seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida pedagog xodim rahbarligida qatnashishi, vazifalarni bajarishda yetarli madaniyat darajasiga ega bo‘lishi lozim;

e) ta’lim oluvchining bilim darajasi “2” (qoniqarsiz), FX, reyting bo‘yicha 31 — 54 ball dan past deb baholanadi, agar:

- davlat ta’lim standartlari (talablari) doirasida faqat ayrim fragmentar bilimlarga ega bo‘lsa;
- ilmiy terminlarni ishlata olmasa yoki javob berishda jiddiy mantiqiy xatolarga yo‘l qo‘ysa;
- seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida passiv qatnashib, vazifalar bajarish madaniyatining past darajasiga ega bo‘lsa;
- amaliy ko‘nikmalarga va kompetensiyalarga ega bo‘lmasa, o‘z xatolarini hatto pedagog xodim tavsiyalari yordamida ham to‘g‘rilay olmasa.

j) ta’lim oluvchining bilim darajasi “2” (mutloq qoniqarsiz), F, reyting bo‘yicha 0-30 ball dan past deb baholanadi, agar:

- davlat ta’lim standartlari (talablari) doirasida faqat ayrim fragmentar bilimlarga

ega bo'lsa;
 -terminlarni ishlata olmasa yoki javob berishda jiddiy va qo'pol mantiqiy xatolarga yo'l qo'ysa yoki umuman javob bermasa;
 -seminar, nazariy, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarida passiv qatnashib, vazifalar bajarish madaniyatining past darajasiga ega bo'lsa yoki umuman bajarmasa;
 -amaliy ko'nikmalarga va kompetensiyalarga ega bo'lmasa, o'z xatolarini hatto pedagog xodim tavsiyalari yordamida ham to'g'rilay olmasa.

Modullar bo'yicha ta'lim oluvchi reytingi quyidagicha aniqlanadi:

Ball	ECTS baho	ECTS ning ta'rifi	Baho	Ta'rifi
86-100	A	a'lo" – a'lo natija, minimal hatoliklar bilan	5	a'lo
81-85	B	"juda yaxshi" – o'rtadan yuqori natija, ayrim hatoliklar bilan	4	yaxshi
71-80	C	"yaxshi" – o'rtacha natija, sezilarli hatoliklar bilan		
60-70	D	"qoniqarli" – sust natija, qo'pol kamchiliklar bilan	3	qoniqarli
55-59	E	"o'rta" – minimal natijaga teng		
31-54	FX	"qoniqarsiz" – minimal darajadagi bilimlarni olish uchun qo'shimcha mustaqil o'zlashtirishi zarur	2	qoniqarsiz
0-30	F	"mutloq qoniqarsiz" – to'liq qayta o'zlashtirishi lozim		

ORALIQ NAZORAT (ON)

Oraliq nazorat talaba tomonidan modul dasturining tegishli bo'limlari mazmunini o'zlashtirish darajasi, adabiyotlardan foydalanishi, kasbiy amaliy ko'nikmalarni qo'llashga qaratilgan muammoli vaziyatlarni hal etish (key-stadi), tizimli tahlil, mantiqiy fikrlash, mustaqil tadqiqot olib borish, amaliy ko'nikmani (sifati va belgilangan soni jihatdan) va kompetensiyalarni egallaganligini, o'z fikrlarini izchil va aniq bayon qilish qobiliyatini baholashga qaratilgan. JNga ajratilgan kreditlarni to'liq to'plagan talaba ONga kiritiladi. ON

semestr yakunida OSE (og'zaki) va yozma shaklida o'tkaziladi, bunda ON topshirish jarayonida talabalarning kompetensiyalarini, nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini (uquvlari) egallash darajasi tekshiriladi. ONda saralash balini (55) yig'olmagan talaba, YaN ga qo'yilmaydi. Talaba uzrli sabablarga ko'ra oraliq nazorat turiga kirmagan taqdirda ushbu talaba tegishli nazorat turini qayta topshirishga fakultet dekanining farmoyishi asosida ruhsat beriladi.

YaKUNIY NAZORAT (YaN)

Yakuniy nazorat klinik anatomiya moduli bo'yicha talabalar tomonidan nazariy bilimlarini o'zlashtirish, amaliy ko'nikmalar (sifati va belgilangan soni jihatdan) va kompetensiyalarni egallaganlik darajasini baholash usuli hisoblanadi va semestr yoki modul yakunida o'tkaziladi. Yakuniy nazorat talabaning modul dasturi mazmunini o'zlashtirganlik darajasi, uning mantiqiy fikrlashi, modulga oid bilimlarni nazariy va amaliy jihatlarini o'zlashtirish, amaliy ko'nikmalarni to'liq egallash, kasbiy amaliy ko'nikmalarni qo'llashga qaratilgan muammoli vaziyatlarni (keys-stadi) hal etish, tizimli, tanqidiy tahlil qila olishi, dalillarga asoslangan tibbiyotni qo'llashda o'z fikrlarini izchil va aniq bayon qilish qobiliyatlarini baholashga qaratilgan.

JNga ajratilgan kreditlarini to'liq to'plagan talaba yakuniy nazoratga (YaN) qo'yiladi. Talaba YAN nazoratga qadar TMI bo'yicha bajargan ishini PDF (elektron) hamda qog'oz variantini o'qituvchisiga topshiradi. YAN fan yakunida kafedrada og'zaki so'rov (80%) va institut test markazida test (20%) shaklida o'tkaziladi. Talabaning semestr davomida fan bo'yicha to'plagan umumiy bali har bir nazorat turida (JN, YaN) belgilangan qoidalarga muvofiq to'plagan ballari yig'indisiga teng. Klinik anatomiya fani bo'yicha JN-100 ballik. Joriy nazorat kafedrada joriy baholashdan olingan ball. Bunda Joriy nazorat uchun o'zlashtirish ko'rsatkichi o'rtacha arefmetik qiymatda olinadi. Masalan: 15 haftalik, 15 ta joriy baho qo'shiladi va natija 15 ga bo'linadi. Yakuniy nazorat turini o'tkazish og'zaki so'rov (OTKI) va test shaklida o'tkaziladi. Yakuniy nazoratda 100 ballik tizimda test uchun 20%, kafedra uchun (OTKI) 80% hisoblanadi.

Misol: Fan bo'yicha umumiy baho quyidagicha aniqlanadi.

JN: 71 baho, ON: 86 baho,

YaN: 75 baho: Test 83 baho (x 0.2) + kafedra 73 baho (x 0.8) = test 16.6+ kafedra58.4=75baho.

Umumiy baho = (JN+ON+YAN)/3= (71+86+75)/3=77.

6 VIII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari:

Asosiy adabiyotlar:

1. Teshaev Sh. J. “Operativ jarrohlik va topografik anatomiya” Darslik. Buxoro. 2010 y.
2. Shamirzaev N.H., Nazarov S.H., Usmanov R.D. Topografik anatomiya, Darslik. Toshkent. 2006 y.
3. Shomirzaev N.H. Klinik anatomiya [Matn]: darslik. I jild. /Shomirzaev N.H., Axmedov Sh.M., Gulmanov I.D. – Toshkent: Hilol media, 2020 y.
4. Shomirzaev N.H. Klinik anatomiya [Matn]: darslik. II jild. /Shomirzaev N.H., Axmedov Sh.M., Gulmanov I.D. – Toshkent: Hilol media, 2020 y.
5. Г.Е. Островерхов, Д.Н.Лубоцкий, Ю.М.Бомаш. “Оперативная хирургия и топографическая анатомия”, Учебник. Москва. “Медицинское информационное агентство”. 2005 г.

Qo’shimcha adabiyotlar:

- 1.I.I. Sattibaev, I.V. Gayvoronskiy. «Odam normal anatomiyasi» I-II jild. Darslik. Tarjima. Nashriyot «Spetslit» 2024 y.
2. Z.A.Kaxarov, I.I. Sattibaev, D.Ya. Hojiyev «Anatomiya». Darslik. Nashriyot «INNO -SENER» 2024 y.
- 3.Drake L. Grays Anatomy for students. Textbook. Canada. Copyrighted Material. 2015 y.
4. Namrayev A.J. Bolalar operativ xirurgiyasi, Darslik. Toshkent. 2012 y.
5. Karimov Sh.I. Xirurgik kasalliklar, Darslik. Toshkent. 2011 y.
6. A.V.Николаев Топографическая анатомия и оперативная хирургия. Учебник. Москва. 2007 г.
7. Ш.И. Каримов “Хирургические болезни” Учебник. Ташкент. 2005 г.
8. A.B.Черних “Фасции и клетчаточные пространства головы”. Учебно-методическое пособие для студентов и врачей. Воронеж. 2001 г.
9. Frank H. Netter. Atlas of human anatomy. Elsevier. 1991 y.
- 10.Sattibaev I.I., Kaxarov Z.A. «Bosh va bo’yin anatomiyasi» O’quv qo’llanma Toshkent 2021y.
- 11.Г.Ж. Улугбекова “Операции на желудке и кишечниках”. Учеб.пособ. – Ташкент 2021г.
- 12.Р.Л.Убайдуллаев “Клиническая анатомия области головы”. Учеб.пособ. –Ташкент. 2021г.
- 13.D.Y. Tulyanova «Ko’krak sohasi klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi». O’quv qo’llanma». Toshkent 2023y.
- 14.D.Y. Tulyanova «Bosh sohasi klinik anatomiyasi va operativ

- jarroxligi». O'quv qo'llanma». Toshkent 2024 y.
15. Kaxarov Z.A. Human anatomy. Part-2. O'quv qo'llanma Toshkent 2023y.
- 16.D.Y. Tulyanova «Qorin sohasi klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi». O'quv qo'llanma». Toshkent 2024y.
17. G.J.Ulug'bekova «Bel va qorinparda orti sohasi klinik anatomiyasi va operativ jarroxligi». O'quv qo'llanma». Toshkent 2024y.
- 18. Al-Farobiy nomidagi Qozog'iston milliy Universiteti Meditsina fakulteti Klinik anatomiya fanidan ishchi o'quv dasturi -2024y.**

Internet saytlar:

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.pedagog.uz>
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. https://meduniver.com/Medical/travmi/operativnie_dostupi.html
7. <https://studfiles.net/>
8. <https://accesssurgery.mhmedical.com>
9. <https://learning.facs.org>
10. <https://www.touchsurgery.com>
11. <http://or-live.com>
12. <https://www.wolterskluwer.com/en/solutions/ovid/surgical-anatomy-for-mastery-of-open-operations>
13. <https://www.wolterskluwer.com/en/solutions/ovid/operative-anatomy-5378>
14. <https://www.gutenberg.org/ebooks/24440>
15. <https://www.eu.elsevierhealth.com/netters-surgical-anatomy-and-approaches-9780323673464.html>
16. <https://hirurgiya.vrachirf.ru/>
17. <https://www.twirpx.com/files/science/medicine/surgery/operative/>
18. <http://www.booksmed.com/hirurgiya>.
19. <https://courses.uow.edu.au/subjects/2024/MEDI112>
20. <https://catalogue.leeds.ac.uk/Module/UG/BMSC/1100T/202425>
21. <https://catalogue.leeds.ac.uk/Module/UG/BMSC/1100T/202425>
- 22.lecturio GmbH. (xalqaro Germaniya sayti)**
- 23.www.kaznu.kz**

7 Andijon davlat tibbiyot instituti Anatomiya va klinik anatomiya tomonidan ishlab chiqilgan va Markaziy uslubiy kengashining 2025 yil " 27 " avgustdagi 1 -

	son qarori bilan tasdiqlangan.	
8	Fan moduli uchun mas`ullar:	
	Z.A.Kaxarov	ADTI, Anatomiya va klinik anatomiyasi kafedrası mudiri, dotsent
	D.YA.Tulyanova	ADTI, Anatomiya va klinik anatomiyasi kafedrası katta o`qituvchisi
9	Taqrizchilar:	
	F.A. Urinov	ADTI, Stomatologiya fakulteti dekani, dotsent
	A.R. Mamataliyev	ADTI, Patologik anatomiya va sud tibbiyoti kafedrası dotsenti